

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Kwantitatief 'er' en 'ze'

Barbiers, L.C.J.

Citation

Barbiers, L. C. J. (2017). Kwantitatief 'er' en 'ze'. *Nederlandse Taalkunde*, 22(2), 163-187. doi:10.5117/NEDTAA2017.2.BARB

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/85761>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Kwantitatief *er* en *ze*

Sjef Barbiers

NT 22 (2): 163–187

DOI: 10.5117/NEDTAA2017.2.BARB

Abstract

Quantitative er and ze

This paper reconsiders the syntax of indefinite quantitative *er* and its definite counterpart *ze*. Quantitative *er* ‘there’ is obligatory in Dutch when the only visible element in a nominal group is a numeral. I argue that quantitative *er* is the pronominalization of a lower projection of the nominal group (DP-low) that contains directly modifying adjectives and complements of N but not relative clauses and PP-adjuncts. Quantitative *ze* is the pronominalization of a higher projection of the nominal group (DP-high) that contains DP-low and the layers to which PP-adjuncts and relative clauses attach. Both quantitative *er* and *ze* are weak pronouns that, like all weak pronouns, move to the left-hand part of the middle field. This analysis explains the parallel syntactic distribution of quantitative *er* and *ze* and the differences in modifiability of the two pronouns. New evidence for the claim that quantitative *er* involves pronominalization, not ellipsis, comes from the obligatory lack of gender agreement between the nominal group and the relative pronoun in an associated relative clause. New evidence for the parallel analysis of *er* and *ze* comes from optional haplogy when there are two instances of quantitative *ze* in one clause.

Keywords: quantitative *er*, noun ellipsis, pronominalization, Dutch, numerals

1 Inleiding¹

In het Standaardnederlands verschijnt kwantitatief *er* verplicht indien een onbepaalde zelfstandignaamwoordsgroep (hierna *znwg*) alleen een telwoord bevat.

- (1) a. Over auto's gesproken: Ik heb *(er) twee.²
 b. Over huizen gesproken: Ik heb *(er) één.

Kwantitatief *er* kan ook in zijn eentje de rol van onbepaalde *znwg* vervullen (2a) en het is afwezig als er een adjectief op het telwoord volgt (2b).

- (2) Over stoelen gesproken:
 a. Ik heb er nog in de schuur staan.
 b. Ik heb (*er) twee oude.

Deze feiten zijn overbekend en hebben tot een debat geleid over de vraag wat kwantitatief *er* precies is en waarom het onder bepaalde omstandigheden aan- of afwezig moet zijn (zie o.a. Bech 1952, Blom 1977, Coppen 1985 & 1991, Bennis 1986, Barbiers 1990, Kester 1996). Coppen (1985, 1991) stelt voor dat *er* een pronomien is en wel de onbepaalde tegenhanger van *ze* in de constructie in (3b). In dit artikel werk ik de parallellen tussen de drie constructies in (3) nader uit.

- (3) a. Ik heb alle twee de boeken gelezen.   Q-DP
 b. Ik heb ze alle twee gelezen.   Q-*ze*
 c. Ik heb er twee gelezen.   Q-*er*

Ik zal meer bepaald het volgende proberen aan te tonen:

- (4) (i) *ze* en *er* zijn beide de pronominalisering van een deel van de *znwg* (par. 2).
 (ii) Het deel van de *znwg* dat door *er* vervangen wordt is kleiner dan het deel dat door *ze* vervangen wordt, en onderdeel van dat laatste (par. 3).

1 Een eerdere versie van dit artikel werd gepresenteerd als Barbiers (2009). Ik dank de twee beoordelaars en de redactie voor hun waardevolle commentaar, dat tot aanzienlijke verbeteringen heeft geleid. Overgebleven tekortkomingen zijn de mijne.

2 Een asterisk voor de haakjes, als in *(er), betekent dat de zin ongrammaticaal is zonder het woord tussen haakjes. Een asterisk binnen de haakjes, als in (*er), betekent dat de zin ongrammaticaal is met het woord tussen haakjes erin.

- (iii) Er is in constructies met *er* en *ze* géén ellipsis, d.w.z. er is geen verzwegen nomen in de znwg (contra o.a. Blom 1977, Coppin 1985 & 1991, Barbiers 1990, Kester 1996, Cardinaletti & Giusti 2005, Corver et al. 2009) (par. 4).
- (iv) Kwantitatief *ze* en *er* kunnen alleen afwezig zijn als het bijbehorende telwoord linksgedisloceerd is (par. 5).

2 Analyse van Q-DP, Q-*ze* en Q-*er*

2.1 Overeenkomsten tussen Q-DP, Q-*ze* en Q-*er*

We gaan uit van de drie constructies in (5), die we hierna aanduiden als Q-DP (als afkorting van kwantitatieve lidwoordsgroep), Q-*ze* (als afkorting van kwantitatief *ze*), en Q-*er* (afkorting van kwantitatief *er*).

- (5) a. Zij heeft alle twee de boeken gelezen. Q-DP
 b. Zij heeft ze alle twee gelezen. Q-*ze*
 c. Zij heeft er twee gelezen. Q-*er*

De eerste overeenkomst is dat de twee delen van elke constructie gesplitst kunnen voorkomen in het middenveld van de zin.³

- (6) a. Zij heeft **de boeken** toen **alle twee** gelezen.
 b. Zij heeft **ze** toen **alle twee** gelezen.
 c. Zij heeft **er** toen **twee** gelezen.

De omgekeerde volgorde is in het middenveld onmogelijk:⁴

- (7) a. * Zij heeft **alle twee** toen **de boeken** gelezen.
 b. * Zij heeft **alle twee** **ze** gelezen.
 c. * Zij heeft **twee** **er** gelezen.

3 Het middenveld van een hoofdzin is het stuk tussen de positie van het vervoegde werkwoord, de zogenaamde V2-positie, en de werkwoordspositie(s) aan het einde van de zin. Het middenveld van een bijzin is het stuk tussen het voegwoord en de werkwoordspositie(s) aan het einde van de zin.

4 Het is niet mogelijk de voorbeelden in (7) volledig parallel te maken omdat zwakke pronomina zoals *ze* en *er* niet na *toen* of een ander adverbium in het middenveld kunnen staan. Dit is echter niet van belang omdat de gegeven volgordes in (7b,c) onmogelijk zijn ongeacht de aanwezigheid van een adverbium. In (7a) is het wel nodig een adverbium te gebruiken omdat de volgorde *alle twee de boeken* mogelijk is als deze woorden samen één constituent vormen.

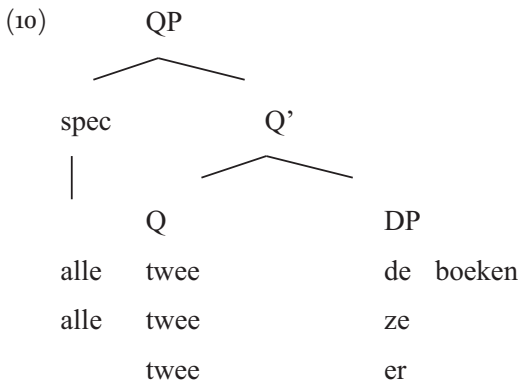
De ongrammaticaliteit van de zinnen in (7) wordt echter niet veroorzaakt door de lineaire volgorde van kwantificeerder (*alle twee*) en rest (*de boeken/er/ze*). Zoals (8) laat zien kan het telwoord (met of zonder *alle*) als het zinsinitieel is wel voorafgaan aan *de boeken, ze* en *er*.

- (8) a. Alle twee heeft zij de boeken toen gelezen.
 b. Alle twee heeft zij ze toen gelezen.
 c. Twee heeft zij er toen gelezen.

De observaties in (5)-(8) kunnen eenvoudig verantwoord worden. Nemen we aan dat de drie constructies dezelfde basisstructuur hebben, als in (9).

- (9) Basisstructuur (eerste versie)
 (i) [_{QP} alle [Q twee [_{DP} de boeken]]]
 (ii) [_{QP} alle [Q twee [_{DP} ze]]]
 (iii) [_{QP} [Q twee [_{DP} er]]]

De bijbehorende boomstructuur is gegeven in (10).

In deze structuur is de DP (*de boeken/ze/er*) een volledige subconstituent van QP, maar [*alle twee*] niet. Er is geen knoop in (10) waar *alle* en *twee* samen onder vallen maar *de boeken* niet. Bijgevolg kan DP verplaatsen uit QP maar [*alle twee*] niet. De onmogelijkheid om alleen *twee* uit de QP in (10) te verplaatsen volgt in een generatief model zoals Chomsky (1995) uit het verbod om een hoofd te verplaatsen uit een volledige XP en naar een niet-hoofdpositie. Zo is het bijvoorbeeld ook niet mogelijk om een lidwoord uit een znwg te verplaatsen naar de zinsinitiële positie. De structuur in (10) verklaart het contrast tussen (6) en (7) (de volgordes in (8) worden besproken in par. 2.3). De verplaatsing die van de volgorde [*alle*

twee de boeken] de volgorde [*de boeken*] [*alle twee*] (en idem voor de pronomina) afleidt, is onafhankelijk gemotiveerd voor het Nederlands en staat bekend als *scrambling* (zie bijv. Bennis & Hoekstra 1984, Broekhuis 2008).

2.2 Evidentie voor verplaatsing van Q-er, Q-ze en Q-DP

In de literatuur zijn tal van testen te vinden die laten zien dat de volgorde in (6) het resultaat zijn van verplaatsing (zie bijvoorbeeld Coppens 1991, Cardinaletti & Guasti 2005, Corver et al. 2009). De eerste test is gebaseerd op de observatie dat verplaatsing uit argumenten wel en uit bijwoordelijke bepalingen niet mogelijk is (11a-d). In (11a) is [*in Spanje*] een bepaling (test: weglaatbaar) en (11b) laat zien dat bevraging van zo'n bepaling met achterlating van het voorzetsel niet mogelijk is. In (11c) is [*in de koffer*] een argument (test: niet weglaatbaar) en nu is bevraging met achterlating van het voorzetsel wel mogelijk (11d). De zinnen (12a-d) en (13a-d) laten hetzelfde zien voor Q-er, Q-ze en Q-DP. Die zijn wel mogelijk als het telwoord in een argument zit (12a-d), maar niet als het in een bepaling zit (13a-d).

(11) Asymmetrie tussen argumenten en bepalingen

- a. Hij heeft haar [*in Spanje*] ontmoet.
- b. *Waar heeft hij haar [*in __*] ontmoet?
- c. Het boek zat [*in een koffer*].
- d. Waar zat het boek [*in __*]?

- (12) a. Ik heb twee dagen in Spanje doorgebracht.
- b. Ik heb er twee in Spanje doorgebracht.
- c. Ik heb ze alle twee in Spanje doorgebracht.
- d. Ik heb die dagen alle twee in Spanje doorgebracht.

- (13) a. Ik ben twee dagen in Spanje gebleven.
- b. *Ik ben er twee in Spanje gebleven.
- c. *Ik ben ze alle twee in Spanje gebleven.
- d. *Ik ben die dagen alle twee in Spanje gebleven.

De tweede test die laat zien dat er bij Q-er, Q-ze en Q-DP verplaatsing optreedt, is verplaatsing uit een nevenschikking. Die is alleen mogelijk als uit beide leden van de nevenschikking hetzelfde deel wordt verplaatst, zoals het contrast in (14b,c) laat zien. Een soortgelijk contrast vinden we met Q-er (14d,e), Q-ze (14f,g) en Q-DP (14h,i).

(14) Schendingen van de *Coordinate Structure Constraint*

- a. Het boek heeft in een la en op de tafel gelegen.
- b. Waar heeft het boek [in ___] en [op ___] gelegen?
- c. *Waar heeft het boek [in ___] en [op de tafel] gelegen?
- d. Ik las er [twee ___] gisteren en [drie ___] vandaag.
- e. *Ik las er [twee ___] gisteren en [drie boeken] vandaag.
- f. Ik las ze [alle twee ___] voor en [alle twee ___] na de vakantie.
- g. *Ik las ze [alle twee ___] voor en [alle twee de boeken] na de vakantie.
- h. Ik las de boeken [alle twee ___] voor en [alle twee ___] na de vakantie.
- i. *Ik las de boeken [alle twee ___] voor en [alle twee de papers] na de vakantie.

De derde verplaatsingstest, licensering van zogenaamde *parasitaire gaten*, levert hetzelfde resultaat. Het contrast tussen (15a) en (15b) laat zien dat weglating van het pronomen *er* in de bijzin [*zonder (er) in te kijken*] beter wordt als [*het boek*], een zinsdeel dat naar hetzelfde verwijst als *er*, over de bijzin heen naar links verplaatst. Het gat van weggelaten *er* in (15b) wordt een parasitair gat genoemd, omdat het alleen kan bestaan dankzij een ander gat, het spoor van de verplaatste DP (aangegeven met t_{DP}). De zinnen (15c-e) laten zien dat parasitaire gaten onder dezelfde conditie kunnen optreden bij *Q-er*, *Q-ze* en *Q-DP*.

(15) Licensering van parasitaire gaten

- a. Ik heb je [zonder *(er) in te kijken] [het boek] toegestuurd.
- b. Ik heb je [t_{DP} het boek][zonder?(er) in te kijken] t_{DP} toegestuurd.
- c. Ik heb je er [zonder?(er) in te kijken] één t_{er} toegestuurd.
- d. Ik heb je ze [zonder?(ze) te bekijken] alle twee t_{ze} toegestuurd.
- e. Ik heb je [t_{DP} de boeken] [zonder?(ze) te bekijken] alle twee t_{DP} toegestuurd.

2.3 Restverplaatsing

Als de structuur in (10) juist is en [*alle twee*] en [*twee*] geen volledige subconstituent van QP vormen dan is de grammaticaliteit van (8) op het eerste gezicht verrassend. Deze zinnen kunnen immers niet het resultaat zijn van vooropplaatsing van [*alle twee*] of [*twee*]. We kunnen begrijpen waarom (8) mogelijk is en (7) niet als we aannemen dat de afleiding in (8) in twee stappen verloopt: (i) scrambling in het middenveld; (ii) vooropplaatsing van de resterende constituent. Dit is weergegeven in (16) en (17). Eerst verplaatst de DP uit QP naar een positie links in het middenveld, daarna

wordt de QP naar de eerste zinspositie verplaatst. Die QP bevat het spoor (of de onzichtbare kopie) van de eerder verplaatste DP.

(16) Stap 1 (resultaat is (6))

- a. Zij heeft [_{DP} de boeken] toen [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
- b. Zij heeft [_{DP} ze] toen [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
- c. Zij heeft [_{DP} er] toen [_{QP} twee t_{DP}] gelezen.

(17) Stap 2 (resultaat is (8))

- a. [_{QP} Alle twee t_{DP}] heeft zij [_{DP} de boeken] toen t_{QP} gelezen.
- b. [_{QP} Alle twee t_{DP}] heeft zij [_{DP} ze] toen t_{QP} gelezen.
- c. [_{QP} Twee t_{DP}] heeft zij [_{DP} er] toen t_{QP} gelezen.

Stap 2 staat in de literatuur bekend als *remnant movement*, de verplaatsing van de rest van een constituent nadat er een deelconstituent uit verplaatst is. Restverplaatsing is onafhankelijk gemotiveerd door gevallen als (18c) (zie Den Besten & Webelhuth 1990). Zin (18a) laat zien dat de VP [*de boeken gelezen*] één constituent is. De eerste zinspositie is in het Nederlands immers alleen toegankelijk voor hele constituenten, niet voor het hoofd van een constituent (de welbekende eenzinsdeelproof). Zin (18b) kan daarom niet geanalyseerd worden als een structuur waarin het werkwoordelijke hoofd *gelezen* uit de VP verplaatst is naar de eerste zinspositie. De correcte analyse van (18b) is dan (18c). Eerst verplaatst het object [*de boeken*] uit de VP, daarna verplaatst de VP met daarin het spoor van [*de boeken*] naar de eerste zinspositie.

- (18) a. [_{VP} De boeken gelezen] heeft hij niet t_{VP}.
 b. Gelezen heeft hij de boeken niet.
 c. [_{VP} t_{DP} gelezen] heeft hij [_{DP} de boeken] niet t_{VP}.

De analyse in (16) doet verwachten dat [*de boeken alle twee*], [*ze alle twee*] en [*er twee*] niet als één constituent kunnen optreden. Deze lineaire volg-

ordes zijn immers het resultaat van verplaatsing van DP uit QP. Deze verwachting komt uit.⁵

- (19) a. * [De boeken alle twee] heeft zij gelezen.⁶
 b. * [Ze alle twee] heeft zij gelezen.
 c. * [Er twee] heeft zij gelezen.

Als de combinatie van verplaatsingen in (17) mogelijk was binnen het middenveld dan zouden de zinnen in (20) grammaticaal moeten zijn, maar dat is niet zo.⁷

- (20) a. *Zij heeft [_{QP} alle twee t_{DP}] misschien [_{DP}de boeken] niet t_{QP} gelezen.
 b. *Zij heeft [_{QP} alle twee t_{DP}] [_{DP} ze] t_{QP} gelezen.
 c. *Zij heeft [_{QP} twee t_{DP}] [_{DP} er] t_{QP} gelezen.

De ongrammaticaliteit van (20b,c) heeft mogelijk te maken met het feit dat er tussen het vervoegde werkwoord in de V2-positie en een zwak pronomen doorgaans geen andere zinsdelen kunnen staan behalve andere zwakke pronomina en het subject, zoals (21a,b) illustreert voor adverbia.⁸

- (21) a. Dus heeft zij 't (*vermoedelijk/*gisteren/*vaak) er één gegeven.
 b. Dus heeft zij 't (*vermoedelijk/*gisteren/*vaak) ze gegeven.

De afleiding in (20a) wordt mogelijk geblokkeerd omdat er een eenvoudigere en economischere afleiding is die hetzelfde resultaat oplevert. Het

5 Een beoordelaar wijst erop dat [*ons alle twee*] wel een constituent kan zijn en suggereert dat de ongrammaticaliteit van (19b,c) wordt veroorzaakt doordat de pronomina gereduceerd zijn. Dat zou echter de ongrammaticaliteit van de zin in (19a), die geen gereduceerd pronomen bevat, nog niet verklaren en ook niet waarom een zin als *Ze gelezen heeft hij niet* grammaticaal is in een context als *Hij heeft de boeken gekocht, maar ze gelezen heeft hij nog niet*. Hier bevat de vooropgeplaatste VP het gereduceerde pronomen *ze* en de structuur is als in (18a). Daarnaast is het de vraag of persoonlijke voornaamwoorden zoals *ons* dezelfde syntactische status hebben als de niet-persoonlijke voornaamwoorden *er* en *ze* die een deel van een zelfstandignaamwoordsgroep vervangen. Van Koppen (2005), bijvoorbeeld, analyseert persoonlijke voornaamwoorden (*wij/jij/zij* etc.) als specificeerders van een individuerend hoofd dat in sommige dialecten/vormen van het Nederlands in het meervoud zichtbaar is als *-lie: wullie, jullie, zullie*. Ik neem op grond hiervan aan dat constituenten zoals [*ons alle twee*] niet afgeleid zijn van de basisstructuur in (10).

6 De zin *Alle twee de boeken heeft zij gelezen* is wel grammaticaal. Hier is [*alle twee de boeken*] als één ongesplitste constituent vooropgeplaatst.

7 Met dank aan de beoordelaar die mij op deze consequentie wees.

8 De precieze condities zijn niet duidelijk, want in de zinnen in (24) kan er wel iets staan tussen de twee zwakke pronomina. Dit verdient nader onderzoek.

effect van stap 1, verplaatsing van [*de boeken*] naar links in het middenveld, is dat deze constituent de status krijgt van gegeven informatie, terwijl het achtergelaten [*alle twee*] de status heeft van nieuwe informatie. Als [*alle twee de boeken*] als één constituent naar links in het middenveld verplaatst dan krijgt deze hele constituent de status van gegeven informatie. In (20a) wordt hetzelfde effect bereikt, maar dan in twee afzonderlijke stappen waarbij één deel van de constituent over het andere deel van de constituent moet verplaatsen. Dit levert een complexere en minder economische afleiding op. In (17) is de situatie anders, omdat verplaatsing naar de eerste zinspositie een ander effect heeft dan verplaatsing naar links in het middenveld. De vooropgeplaatste constituent krijgt in zinsinitiale positie de status van contrastief topic.

2.4 Verschillen tussen Q-er, Q-ze en Q-DP

De basisstructuur in (9)/(10) wekt de verwachting dat [*alle twee de boeken*], [*alle twee ze*] en [*twee er*] als zodanig als constituenten kunnen voorkomen. Dat geldt echter alleen voor [*alle twee de boeken*].⁹

- (22) a. Zij heeft toen [*alle twee de boeken*] gelezen.
 b. *Zij heeft toen [*alle twee ze*] gelezen.
 c. *Zij heeft toen [*twee er*] gelezen.

Dat *ze* en *er* niet in hun basispositie kunnen blijven staan, is echter geen bijzondere eigenschap van deze constructie, maar geldt voor alle zwakke pronomina in het Nederlands, in tegenstelling tot volledige zelfstandig-naamwoordsgroepen:

- (23) a. Zij heeft   toen **die boeken** gelezen.
 b. Zij heeft **die boeken**   toen   gelezen.
 c. *Zij heeft   toen **ze**   gelezen.
 d. Zij heeft **ze**   toen   gelezen.
 e. Zij heeft   toen **'t boek**   gelezen.
 f. Zij heeft **'t boek**   toen   gelezen.
 f. *Zij heeft   toen **'t**   gelezen.
 g. Zij heeft **'t**   toen   gelezen.

9 Een beoordelaar werpt tegen dat zinnen als (22b) ook ongrammaticaal zijn met een sterk pronomen zoals *hen*. Dat zou een potentieel probleem zijn aangezien sterke pronomina rechts in het middenveld kunnen blijven staan als ze focus hebben. Ik neem echter aan dat [*alle twee hen*] niet bestaat als basisvolgorde. Zie hiervoor voetnoot 5. Eén reden voor deze aanname is dat [*hen alle twee*] één constituent kan vormen, in tegenstelling tot [*ze alle twee*].

Waarom dat zo is, laat ik hier in het midden. Coppen (1991) merkt terecht op dat het geen clitisering aan het werkwoord kan zijn zoals we die in veel Romaanse talen vinden, gegeven zinnen als (24a). We kunnen hieraan toevoegen dat *ze* zich ook in dit opzicht parallel gedraagt aan *er* (24b).

- (24) a. Ik heb er twee er toen drie gegeven.
 b. Ik heb ze alle twee ze toen alle drie gegeven.

Bech (1952) en Bennis (1986) observeren dat in een zin die twee keer kwantitatief *er* bevat er één kan worden weggelaten, vergelijk (24a) en (25a). Bij mijn weten is niet eerder opgemerkt dat dit ook geldt voor *ze*, zoals (24b) en (25c) laten zien. De zinnen (25b) en (25d) laten zien dat *er* en *ze* normaliter niet weggelaten kunnen worden.¹⁰

- (25) a. Ik heb er twee toen drie gegeven.
 b. Ik heb *(er) drie gegeven.
 c. Ik heb ze alle twee toen alle drie gegeven.
 d. Ik heb *(ze) alle drie gegeven

Samenvattend kan gezegd worden dat het ontbreken van parallel gedrag in (22) niet te maken heeft met specifieke eigenschappen van deze constructies, maar het resultaat is van een algemene regel volgens welke zwakke pronomina vanuit de argumentspositie naar posities links in het middenveld moeten verplaatsen. Hierdoor zijn constituenten als [*alle twee ze*] en [*twee er*] nooit direct zichtbaar, ook niet in zinsinitieële positie of ingebed in een voorzetselgroep:¹¹

10 Een beoordelaar merkt op dat zin (25d) beter wordt als er een indirect object aan wordt toegevoegd: *Ik heb de meisjes alle drie gegeven*. Ik deel het oordeel dat deze zin wat beter is dan *Ik heb de meisjes drie gegeven*. Ik heb geen verklaring voor de invloed van het indirect object. Belangrijker is dat er een contrast blijft bestaan in (25d), ook als er een indirect object wordt toegevoegd: ik vind *Ik heb de meisjes ze alle drie gegeven* duidelijk beter dan *Ik heb de meisjes alle drie gegeven*.

11 De PP's in (26b,c) verschillen op drie punten. Als *er* in (26c) uit de PP naar de linkerkant van het middenveld wordt verplaatst, krijgen we een grammaticaal resultaat, bijvoorbeeld: *Hij heeft er in twee gekeken*. De volgorde [*in er twee*] is niet mogelijk en weglaten van *er* levert een marginaal resultaat op: *?Hij heeft in twee gekeken*. In (26b) kan *ze* niet uit de PP worden gehaald, **Hij heeft ze in alle twee gekeken*, omdat PP's in het Nederlands alleen *er*-pronominalisatie toestaan. *ze* kan echter wel worden weggelaten: *Hij heeft in alle twee gekeken*. Volgens mijn oordeel is de volgorde [*in ze alle twee*] onmogelijk, maar er zijn tal van voorbeelden op internet te vinden van zulke sequenties prepositie-*ze*-alle-telwoord. Ik heb geen verklaring voor deze observaties.

- (26) a. in alle twee de boeken
 b. *in alle twee ze
 c. *in twee er

Een ander punt (naast (22)) waarop een te verwachten parallel ontbreekt, is vooropplaatsing zonder het telwoord (en *alle*). Als vervolgstap op (16) (hieronder herhaald als (27)) zou immers DP-vooropplaatsing mogelijk moeten zijn. Dat kan wel met de volledige DP maar niet met de pronomina, zoals (28) laat zien.

(27) Stap 1

- a. Zij heeft [_{DP} de boeken] toen [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
 b. Zij heeft [_{DP} ze] toen [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
 c. Zij heeft [_{DP} er] toen [_{QP} twee t_{DP}] gelezen.

- (28) a. [_{DP} de boeken] heeft zij t_{DP} [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
 b. * [_{DP} ze] heeft zij t_{DP} [_{QP} alle twee t_{DP}] gelezen.
 c. * [_{DP} er] heeft zij t_{DP} [_{QP} twee t_{DP}] gelezen.

Ook voor dit geval geldt echter dat er een algemene regel is die vooropplaatsing van zwakke (niet-subjects)pronomina verbiedt (zie Travis 1984, Zwart 1993).

- (29) a. Jou /*Je heb ik gezien.
 b. Dat / *t leest zij niet.

Wellicht kunnen de twee hierboven genoemde regels voor de plaatsing van zwakke pronomina worden vervangen door één regel die zegt dat zwakke pronomina in het Nederlands verplaatst moeten worden naar posities vooraan in het middenveld (dus volgend op de V2-positie).¹²

2.5 Interim samenvatting

We hebben in deze paragraaf gezien dat de overeenkomsten tussen Q-DP, Q-*ze* en Q-*er* volgen uit de aanname dat aan alle drie dezelfde basisstructuur ten grondslag ligt:

¹² Tenzij ze ingebed zijn in een PP.

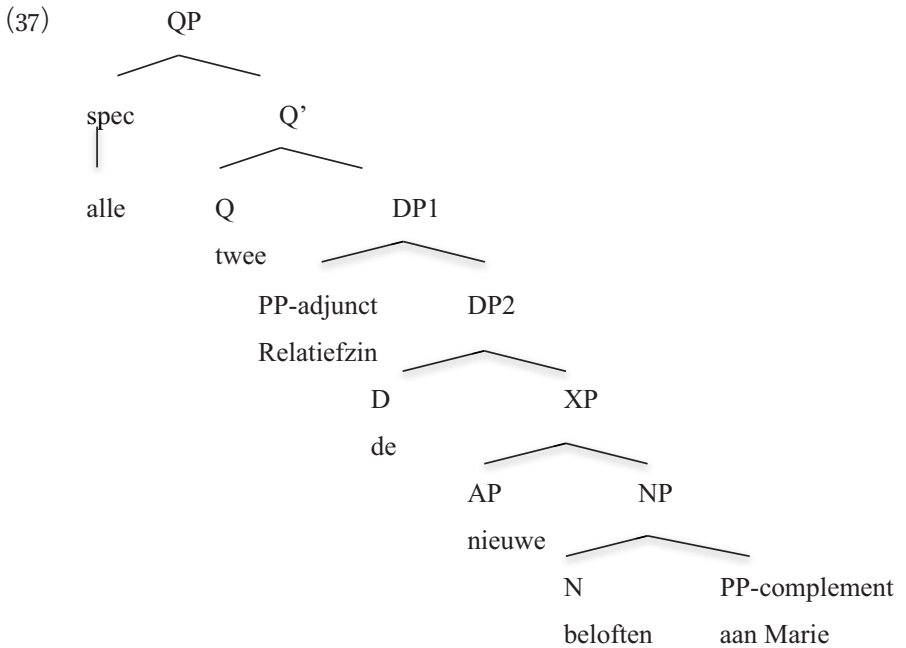
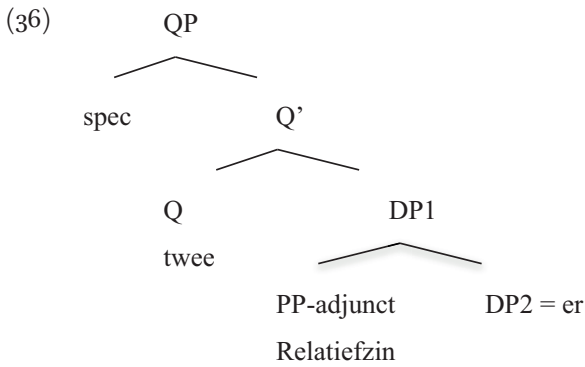
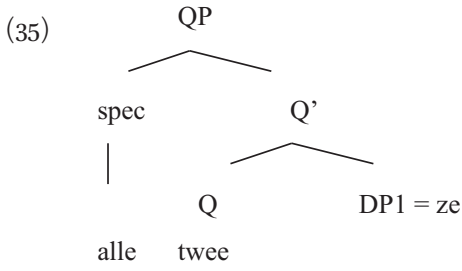
- (33) a. Ik heb ze alle twee (*aan Marie) geschonden. complement
 b. Ik heb ze alle twee (*nieuwe). attr. adjectief
 c. Ik heb ze alle twee (*die rood haar hebben). relatiefzin
 d. Ik koop ze alle twee (*uit China). PP-adjunct

Als we aannemen dat PP-complementen en attributieve adjectieven in DP₂ zitten (zie de structuur in (34)), en relatiefzinnen en PP-adjuncten in DP₁, en dat DP₂ uitgespeld kan worden als *er* en DP₁ als *ze*, dan volgen deze verschillen en overeenkomsten tussen Q-*er* en Q-*ze* onmiddellijk.¹³

- (34) [QP alle [Q Num [DP₁ Rel.zin/PP-adj. [DP₂ Adjectief N PP-complement]]]]
 ↓ ↓
ze *er*

De hiermee corresponderende boomdiagrammen zijn gegeven in (35)-(37). Het pronomens *ze* is in (35) een uitspelling van de gehele DP₁, en vervangt dus alles wat er aan modificeerders, hoofden en complementen in DP₁ kan zitten. De juiste lineaire volgorde krijgen we als *ze* uit de QP verplaatst, zoals in de vorige paragrafen werd gemotiveerd. Het pronomens *er* in (36) is een uitspelling van DP₂ en vervangt alle attributieve adjectieven, hoofden en PP-complementen die in DP₂ kunnen zitten. Relatiefzinnen en PP-adjuncten vallen daar buiten, hetgeen de grammaticaliteit van (32d,e) verklaart. De juiste lineaire volgorde, ook ten opzichte van relatiefzinnen en PP-adjuncten, ontstaat als *er* uit de QP verplaatst. In (37) is er helemaal geen pronominalisatie en daarom zijn er geen restricties op wat er aan modificeerders en complementen bij N kunnen voorkomen. Om van (37) de juiste lineaire volgorde af te leiden zodat relatiefzinnen en PP-adjuncten volgen op de rest van een znwg, moeten we aannemen dat DP₂ over DP₁ heen verplaatst naar een positie tussen en Q en DP₁ (dit wordt in de literatuur *intrapositie* genoemd, zie Barbiers 1995) of we moeten aannemen dat relatiefzinnen en PP-adjuncten rechts aan DP₁ worden aangehecht (en dan natuurlijk ook in (36)). Het is voor dit artikel niet nodig om een keuze te maken tussen deze twee afleidingen.

¹³ Zie o.a. Schoorlemmer (2009: 49) voor het voorstel dat de nominale groep uit twee DP-lagen bestaat. Hij houdt de mogelijkheid open dat attributieve adjectieven en beperkende relatiefzinnen dezelfde positie in DP bezetten. Voor een dergelijke analyse vormt het contrast tussen (32c) en (32d) echter een probleem.

Er zijn twee eigenschappen van deze diagrammen die een korte toelichting verdienen. De eerste betreft de hiërarchie van modificeerders en complementen. Cinque (2010) motiveert deze met gegevens uit een groot aantal verschillende talen. Hij laat verder zien dat de hoogte van aanhechting van het adjectief correleert met de interpretatie van het adjectief. Niet alle attributieve adjectieven staan op de positie van *nieuwe* in (37), ze kunnen ook hoger in de structuur staan afhankelijk van type en interpretatie. Dat leidt tot de verwachting dat in dialecten van het Nederlands waarin kwantitatief *er* samen met een attributief adjectief kan voorkomen (zie De Rooij 1991, De Schutter 1992, Corver et al. 2009) dit alleen mogelijk is voor adjectieven die hoger in de structuur (kunnen) staan dan DP₂. Bij mijn weten is dit nog niet systematisch onderzocht.

De tweede eigenschap betreft de aanname van een QP boven DP en de aanname dat telwoorden niet alleen binnen DP₂ een positie hebben maar ook een positie op het niveau van QP. De eerste aanname wordt uitgebreid gemotiveerd in Matthewson (2001). Barbiers (1992 & 2005) laat zien dat de tweede aanname nodig is, niet alleen voor constructies zoals *alle twee de boeken*, maar ook voor *één zo'n boek*, *twee zulke boeken* en *twee dezelfde boeken*. De telwoordpositie binnen DP₂ is voor dit artikel niet van belang, want deze wordt of onzichtbaar door *er*- en *ze*-pronominalisatie, of realisering ervan leidt tot redundantie of contradictie, zoals in *alle twee de twee boeken* en *alle twee de drie boeken*.

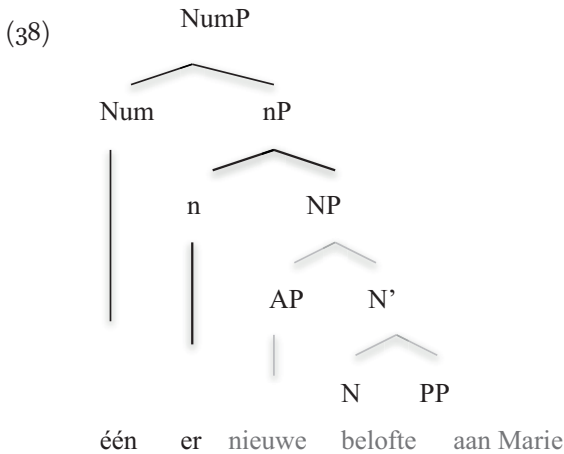
De in paragraaf 2 en 3 voorgestelde analyse vertoont enige overeenkomst met de analyse in Coppens (1985) in een pre-DP kader, maar wijkt er op cruciale punten vanaf. In Coppens (1985) is verplaatsing van groepen als [*alle twee*] NP-verplaatsing met daarin een spoor van de eruit verplaatste N". Naast de vertaling van Coppens NP-structuur in een DP-structuur wijkt de hier gegeven analyse af op de volgende punten: (i) *er* en *ze* zijn geen hoofden van de categorie DET maar volledige DP's; (ii) *er* en *ze* zitten niet op dezelfde plaats in de structuur; *ze* pronominaliseert DP₁ en *er* pronominaliseert DP₂ die een onderdeel is van DP₁ (zie par. 3); (iii) er is geen leeg nomen in de structuur aanwezig (zie par. 4)

4 Geen N-ellipsis in de Standaardnederlandse Q-*er* en Q-*ze* constructie

4.1 Evidentie voor de afwezigheid van een verzwegen nomen

Een cruciaal ingrediënt van bovenstaande analyse van Q-*er* en Q-*ze* is dat de twee pronomina een deel van een znwg pronominaliseren. Er is echter

in de literatuur ook wel voorgesteld dat bij Q-er ellipsis optreedt (bijv. Corver et al. 2009). De verplichte afwezigheid van PP-complementen en attributieve adjectieven bij Q-er wordt in dat geval verantwoord door te stellen dat het relevante deel van de structuur wel aanwezig is, maar niet wordt gelexicaliseerd. Dat ziet er vereenvoudigd uit als in (38) voor de zin *Over nieuwe beloften aan Marie gesproken, ik heb er één geschonden*.

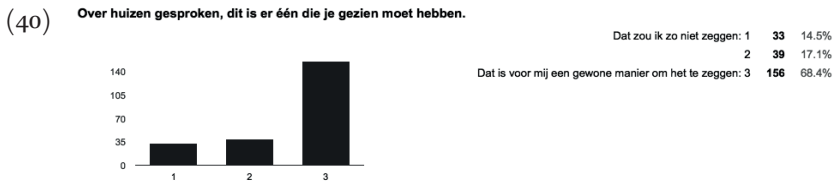
Een belangrijk verschil tussen de structuren in (36) en (38) is dat in (36) de N-positie en daarmee het nomen geheel ontbreken, terwijl het nomen in (38) wel in de syntactische structuur aanwezig is maar niet wordt uitgespeld. We kunnen nu met behulp van relatiefzinnen bij kwantitatief *er* laten zien dat (36) de juiste structuur is en dat kwantitatief *er* geen geslachtskenmerk heeft in het Standaardnederlands.

Het geslacht van het nomen bepaalt in het Standaardnederlands de vorm van het relatiefpronomen (39a,b). Als er in de Q-er constructie een verzwegen nomen aanwezig zou zijn dan verwachten we daar ook geslachtscongruentie, maar dat blijkt verrassend genoeg niet het geval te zijn. Zin (39c) vormt dus een sterk argument tegen de aanwezigheid van een verzwegen nomen en tegen een analyse waarin *er* het kenmerk [onzijdig] draagt (*contra* Barbiers 1990). Als *er* het kenmerk [onzijdig] zou hebben zouden we immers ook *dat* in plaats van *die* verwachten.

- (39) a. een huis dat / *die je gezien moet hebben   onzijdig
 b. een film die / *dat je gezien moet hebben   zijdig
 c. Over huizen gesproken: Dit is er één die / *dat je gezien moet hebben.

De observatie in (39c) is bij mijn weten nieuw en blijkt voor het Nederlandse deel van het taalgebied bijzonder robuust. Zinnen zoals (39), ook met het nomen *boek*, werden voor dit artikel in gerandomiseerde volgorde getest in een online enquête onder 228 moedertaalsprekers van het Nederlands verspreid over heel Nederland.¹⁴ De proefpersonen moesten oordelen geven op een schaal van 1-3, waarbij 1 betekent *Dat zou ik zo nooit zeggen*, 2 betekent *Dat zeg ik wel eens zo* en 3 betekent *Dat is voor mij een gewone manier om het te zeggen*.

De resultaten voor (39c) zijn gegeven in (40)-(43). In (40) zien we dat een grote meerderheid van de proefpersonen (68,4%) bij Q-er het relatiefpronomen *die* gebruikt waarbij er geen geslachtscongruentie is met het onzijdige nomen *huis*. Dat is des te sterker het geval als we de aantallen proefpersonen die een 2 en een 3 hebben gegeven bij elkaar optellen. Dat kan, omdat score 2 betekent *Dat zeg ik wel eens zo*, dus voor zulke sprekers is de zin niet uitgesloten. Zo opgeteld is zin (40) voor 85,5% van de sprekers grammaticaal.

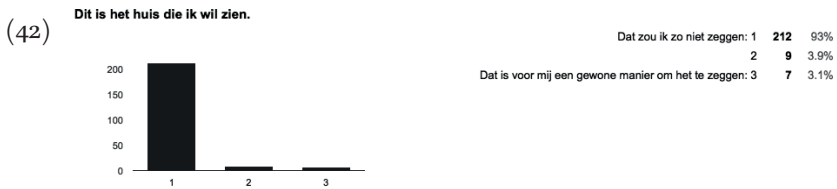
Het diagram in (41) laat zien dat 75,9% van de proefpersonen zinnen afwijst waarin er in de Q-er constructie wel geslachtscongruentie is tussen het nomen *huis* en het relatiefpronomen, *dat*.

De diagrammen in (42) en (43) tonen dat voor vrijwel alle proefpersonen geslachtscongruentie wel verplicht is in gewone N+relatiefzinconstructies. Dat duidt er ook op dat de zin in (40) geen geval kan zijn van overgenera-

14 Zie appendix voor testzinnen en methodologie. Met dank aan Ruby Sleeman (Universiteit Leiden) voor hulp bij het maken van deze enquête en voor het uitzetten van de enquête in haar Facebook-netwerk.

lisatie van *die*. Overgeneralisatie van *die* (verval van grammaticaal geslacht) neemt toe in het Nederlands (zie Audring 2006), maar dezelfde sprekers die in de N+relatiefzin-constructie *het huis dat ...* alleen *dat* gebruiken, gebruiken bij Q-*er* met het antecedent *huizen* alleen *die*. Audring (2006) toont ook aan dat het ontbreken van geslachtscongruentie toeneemt naarmate de lineaire afstand tussen nominaal antecedent en relatief pronomen toeneemt, maar die observatie ondersteunt juist de conclusie dat we bij Q-*er* niet met nomen-ellips of een geslachtskenmerk-dragend *er* te maken hebben. Was dat wel het geval dan zouden het nomen in de N-relatiefzinconstructie en het verzwegen nomen/*er* in de Q-*er* constructie beide direct naast het relatiefpronomen staan.

Slechts 6 (= 3%) van de 228 proefpersonen heeft een consistente voorkeur voor geslachtscongruentie bij Q-*er* en deze 6 zijn verspreid over het hele taalgebied.

De conclusie voor het Nederlandse deel van het taalgebied is duidelijk. De meeste proefpersonen hebben daar een grammatica waarin geslachtscongruentie bij Q-*er* onmogelijk is. Dit wijst erop dat er in de Q-*er* constructie geen verborgen nomen is en dus ook geen ellipsis. De diagrammen in (40)-(43) vormen daarmee een sterke ondersteuning voor de pronominalisatie-analyse die in dit artikel wordt voorgesteld.¹⁵ Helaas werkt de geslachtscongruentiediagnostiek niet voor Q-*ze*, want Q-*ze* kan niet samen met relatiefzinnen voorkomen, zoals we in de vorige paragraaf

15 Het nominale gat in de Q-*er* constructie is ook wel geanalyseerd als *pro*, zie bijv. Kester (1996). Deze *pro*-analyse zou gehandhaafd kunnen worden onder de aanname dat *pro* ondergespecificeerd is voor geslacht, maar de voordelen van zo'n analyse zijn niet duidelijk. Een nadeel van de *pro*-analyse is dat er geen verplaatsingsrelatie kan zijn tussen het nominale gat en *er*, terwijl alle in dit artikel besproken tests er op duiden dat er wel zo'n verplaatsingsrelatie is.

hebben gezien. Op grond van de vele parallellen tussen *Q-er* en *Q-ze* neem ik niettemin aan dat er ook bij *Q-ze* geen sprake is van N-ellipsis.

Voor het Belgische deel van het Nederlandse taalgebied kunnen op grond van deze enquête geen conclusies worden getrokken. Slechts 2 van de 228 proefpersonen komen uit België (Gent). De situatie in het Belgische deel van het taalgebied verdient nader onderzoek, zowel voor het Belgisch Nederlands als voor de dialecten, omdat er minstens vier verschillen met de Standaardnederlandse *Q-er*-constructie zijn gerapporteerd (zie De Schutter 1992 en Corver et al. 2009). In Vlaamse variëteiten zijn attributieve adjectieven vaak mogelijk, vinden we soms verplichte geslachtscongruentie met het afwezige nomen, kan geslachtscongruentie ook op het telwoord *één* worden uitgedrukt en is *Q-er* ook mogelijk met niet-telbare nomina (zie par. 4.2).

4.2 De kenmerkspecificatie van *Q-er*

Het Standaardnederlandse *Q-er* treedt op met telbare nomina, zowel in het enkel- als in het meervoud (44a), maar niet met niet-telbare nomina (44b). Het is compatibel metzijdige en onzijdige nomina en geeft geen geslachtscongruentie (44c). Verder verschijnt het alleen in indefiniete contexten (44d).

- (44) a. (Over fietsen) Ik heb er *één* / twee.
 b. (Over koud water) Ik heb (*er) wat in de koelkast staan.
 c. (Over films/boeken) Ik heb er *één* bekeken die ik goed vind.
 d. Ik heb er (*de) twee gelezen.

Op grond hiervan kunnen we concluderen dat *Q-er* ondergespecificeerd is voor de kenmerken [geslacht] en [getal]. In paragraaf 3 is voorgesteld dat *Q-er* een pronomen van de categorie DP₂ is. De kenmerkspecificatie van het Standaardnederlandse *Q-er* is dan [DP₂], [geslacht: ___]; [getal: ___]; [referentialiteit: indefiniet]. Wellicht kan DP₂ ook in termen van grammaticale kenmerken worden onderscheiden van DP₁ maar hoe is op dit moment onduidelijk. Op grond van deze kenmerkspecificatie verwachten we dat er ook dialecten zijn waarin *Q-er* wel is gespecificeerd voor geslacht en/of getal. Zulke dialecten zijn er inderdaad, zoals de zinnen in (45) illustreren (zinnen uit Coppen 1991).

- (45) a. Ich heb d'r ejn gezeen vrouwelijk Weerts
 b. Ich heb 't ein gezeen onzijdig Weerts
 c. Ich hub d'r eine enkelvoud Spaubeeks
 d. Ich hub d'rs acht meervoud Spaubeeks

In veel Belgisch-Nederlandse variëteiten treedt *Q-er* ook op met niet-telbare nomina (zie De Rooij 1991, De Schutter 1992), zodat ook het kenmerk [getal ___] niet inherent aan deze constructie hoeft te zijn.

Zoals Coppens (1991) opmerkt, vormen gevallen als (45) een sterk argument tegen een analyse van *Q-er* als vervanging van een partitieve PP, als in [*twee* [_{PP} *van de boeken*]]. Het is immers duidelijk dat *'t* in (45b) en *d'r* in (45c) geen meervoudige verzameling kunnen aanduiden. Blom (1977) had al geobserveerd dat een partitieve PP en *Q-er* in één zin kunnen voorkomen, een tweede tegenargument (46).

(46) Van de tien boeken heb ik er twee gelezen.

5 Optionaliteit van *Q-er* en *Q-ze*

We hebben in (24) en (25) gezien dat *Q-er* en *Q-ze* kunnen worden weggelaten als er een tweede *Q-er* respectievelijk *Q-ze* in dezelfde deelzin staat. Een andere context waarin *Q-er* en *Q-ze* optioneel weggelaten kunnen worden is als het *Q*-deel [(alle) twee] van *Q-er* en *Q-ze* vooropgeplaatst is. Dat is geïllustreerd voor objecten in (47) en voor subjecten in (48).^{16,17}

- (47) a. TWEE heb ik (er) vorig jaar zelf opgekweekt.
 b. Ik heb *(er) twee opgekweekt.
 c. Alle twee heb ik (ze) vorig jaar zelf opgekweekt.
 d. Ik heb *(ze) alle twee opgekweekt.
- (48) a. EEN heeft (er) toen een kat gebeten.
 b. Toen heeft *(er) één een kat gebeten.
 c. Alle twee hebben (ze) toen een kat gebeten.
 d. Toen hebben *(ze) alle twee een kat gebeten.

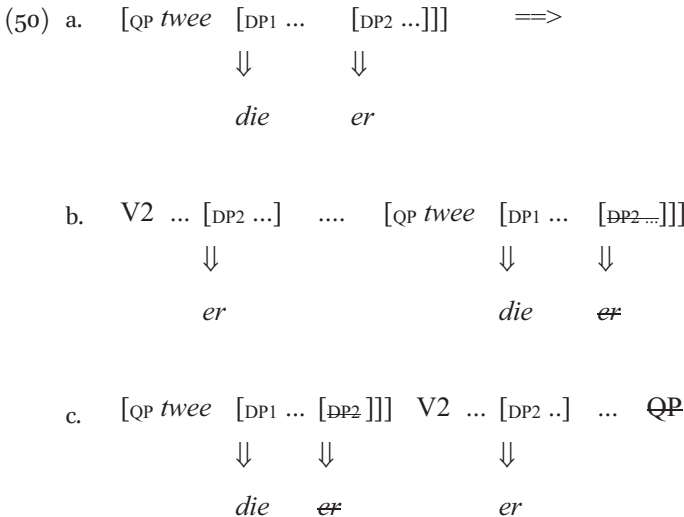
Zinnen als (47a) en (48a) hebben een variant met een optioneel *D*-pronomen (zie ook Van Hoof 1997).

16 Het Nederlands verschilt hierin van het Italiaans, waar het equivalent van *er*, *ne*, verplicht is met objecten en verplicht afwezig met subjecten (cf. Cardinaletti & Giusti 2005).

17 De oordelen in deze paragraaf zijn van mij en vijf andere sprekers van het Standaardnederlands. Eén van de beoordelaars geeft te kennen dat hij/zij twijfels heeft bij deze oordelen, met name bij de combinatie van *er* en *die*. Toekomstig onderzoek moet uitwijzen waar deze variatie toe te herleiden is. Ik ben het niet eens met een andere beoordelaar dat *er* in zinnen als (49a) ook locatief *er* zou kunnen zijn. Voor mij is *Twee (die) heb ik (er) daar vorig jaar zelf opgekweekt* onberispelijk.

- (49) a. Twee (die) heb ik (er) vorig jaar zelf opgekweekt.
 b. Eén (die) heeft (er) toen een kat gebeten.

In deze constructie vinden we twee pronomina, *er* en *die*. De vraag is hoe dat kan, als zowel Q-*er* als *die* pronominalisering van DP zijn. Als we echter aannemen dat *die*, net als *ze*, pronominalisering van een hogere DP is, dan is er geen probleem en kan de optionaliteit van Q-*er* worden verklaard. De relevante structuren zijn gegeven in (50). Vanuit de basis in (50a) verplaatst DP₂ naar een positie voor in het middenveld (50b). Vervolgens verplaatst de gehele QP over DP₂ heen naar de eerste zinspositie. Om de reden van weglaatbaarheid van *er* in (49) duidelijker te maken is de basispositie van *er* hier aangegeven als een kopie in plaats van, zoals hierboven, een spoor. De keuze tussen spoor en kopie is voor dit artikel verder niet van belang.¹⁸

Deze analyse is parallel aan de analyse in (16) en (17). Extra is de aanname dat na extractie van DP₂ (*er*) de DP₁ nog steeds volledig is en uitgespeld wordt als (*die*). Door volledige uitspelling van DP₁ als *die* is de kopie van *er* in DP₁ onzichtbaar. Maar door de aanwezigheid van deze kopie van *er* is de

18 Als de QP [*twee die*] na (50b) niet verplaatst, leiden we ongrammaticale zinnen af zoals *Ik heb er gisteren twee die gezien*. We moeten daarom aannemen dat ofwel de gehele QP moet verplaatsen (zoals in 50c) of *die* moet (net als *er* en *ze*) uit de QP verplaatsen. Het is inderdaad zo dat onbeklemtoond *die*, net als *er* en *ze*, niet rechts in het middenveld kan blijven staan.

aanwezigheid van *Q-er* redundant. Het feit dat *die* zelf ook nog weg kan worden gelaten staat hier los van. Dat is een algemene eigenschap van D-pronomina in pre-V₂ positie. Deze analyse van pronomenverschuiving/-verdubbeling in (50) is onafhankelijk gemotiveerd. Barbiers, Koenen & Lekakou (2009) stellen een vergelijkbare analyse voor de constructie in (51) voor, die zij partiële vraagwoordverdubbeling noemen. Het vraagwoord *wie* is in (51) gerepresenteerd als PhiP en het vraagwoord *wat* is een QP die zelf onderdeel is van PhiP. Nadat QP eruit verplaatst is, wordt PhiP (met daarin de kopie van de QP *wat*) in zijn geheel uitgespeld als *wie*.

- (51) a. Wat denk je wie ik gezien heb?
 b. [_{QP} ...] denk je [_{PhiP} ... [_{QP} ...]] ik gezien heb
- ↓   ↓   ↓
 wat   wie   ~~wat~~

De analyse van optioneel *Q-ze* verschilt enigszins van die van *Q-er*. Terwijl *die* en *er* tegelijk kunnen voorkomen in één zin, kunnen *die* en *ze* dat niet:

- (52) a. Alle twee die heb ik (*ze) gelezen.
 b. Alle twee (*die) heb ik ze gelezen.

Dit is volgens verwachting gegeven de aanname hierboven dat *die* en *ze* beide uitspellingen van DP₁ zijn. De optionaliteit van *ze* in (47c) is dan slechts schijn. In werkelijkheid ziet deze zin eruit als (52a) (zonder *ze*) en hebben we te maken met optionaliteit van *die*. Zoals al eerder opgemerkt, is uitspelling van D-pronomina in pre-V₂ positie altijd optioneel in het Standaardnederlands.

6 Conclusie

De beschreven parallellen in de syntactische distributie van kwantitatief *er* en *ze* leveren sterke ondersteuning voor het idee van Coppen (1991) dat kwantitatief *er* en *ze* pronomina zijn, de één indefiniet en de ander definiet. Van het Standaardnederlands kwantitatief *er* was bekend dat het een stuk van de zelfstandignaamwoordsgroep vervangt dat behalve het (afwezige) nomen ook PP-complementen en attributieve adjectieven omvat (Blom 1977). Dit artikel heeft laten zien dat kwantitatief *ze* een groter deel van de znwg pronominaliseert, namelijk het deel dat ook relatiefzinnen en PP-adjuncten bevat. Het deel dat vervangen wordt door *er* is op zijn beurt

weer onderdeel van het deel dat vervangen wordt door *ze*. In combinatie met de onafhankelijke regel dat zwakke pronomina naar posities links in het middenveld moeten, kunnen zo de parallelle syntactische eigenschappen van kwantitatief-*er* en *-ze* worden verklaard. De constructie *alle twee de boeken*, zonder pronominalisatie, gedraagt zich grotendeels parallel aan kwantitatief-*er* en *-ze*, met als belangrijkste verschil dat [*de boeken*] niet naar links in het middenveld hoeft. Op grond van zinnen als *Over huizen gesproken, dit is er één die / *dat je gezien moet hebben* werd voorts betoogd dat het nomen in de kwantitatieve *er/ze* constructie niet slechts onuitgespeld is maar geheel afwezig. Als het nomen in een dergelijke zin abstract aanwezig zou zijn dan wel als het grammaticaal geslacht een kenmerk van *er* zou zijn, zouden we *Dit is er één dat je gezien moet hebben* verwachten, met geslachtscongruentie op het relativum. De onmogelijkheid van deze geslachtscongruentie in het Standaardnederlands laat zien dat het geslachtskenmerk en dus het nomen geheel ontbreekt.

Referenties

- Audring, J. (2006). Pronominal gender in spoken Dutch. *Journal of Germanic Linguistics* 18, 85-116.
- Barbiers, S. (1990). *Telwoorden, adjectieven en lege NP's*. Doctoraalscriptie Universiteit Leiden.
- Barbiers, S. (1992). Adjectives as auxiliaries of the noun phrase. In: R. Bok-Bennema & R. van Hout (red.), *Linguistics in the Netherlands 1992*. Amsterdam: Benjamins, 13-24.
- Barbiers, S. (1995). *The syntax of interpretation*. Dissertatie Universiteit Leiden. Den Haag: HAG.
- Barbiers, S. (2005). Variation in the morphosyntax of ONE. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 8(3), 159-183.
- Barbiers, S., O. Koeneman & M. Lekakou (2009). Syntactic Doubling and the Structure of WH-chains. *Journal of Linguistics* 45, 1-46.
- Barbiers, S. (2009). *Quantitative er, doubling and the structure of nominal phrases*. Lezing gehouden op de workshop naar aanleiding van Erik Schoorlemmers verdediging. Universiteit Leiden, 4 september 2009.
- Bech, G. (1952). Über das niederländische Adverbialpronomen *er*. *Travaux du Cercle Linguistique de Copenhague* 8, 5-32.
- Bennis, H. & T. Hoekstra (1984). Gaps and parasitic gaps. *The Linguistic Review* 4, 29-87.
- Bennis, H. (1986). *Gaps and dummies*. Dordrecht: Foris.
- Besten, H. den & G. Webelhuth (1990). Stranding. *Linguistik Aktuell* 5, 77-92.
- Blom, A. (1977). Het kwantitatieve *er*. *Spektator* 6, 387-395.
- Broekhuis, H. (2008). *Derivations and evaluations. Object shift in the Germanic languages*. (Studies in generative grammar). Berlin/New York: Mouton de Gruyter.
- Cardinaletti, A. & G. Giusti (2005). The syntax of quantified phrases and quantitative clitics. In: H. van Riemsdijk & M. Everaert (red.), *The Blackwell Companion to Syntax*. Blackwell, 23-93.
- Cinque, G. (2010). *The syntax of adjectives. A comparative study*. Cambridge: MIT Press.
- Chomsky, N. (1995). *The Minimalist Program*. Cambridge: MIT Press.
- Coppen, P.-A. (1985). De aard van het kwantitatieve *er*. *De Nieuwe Taalgids* 78, 149-163.

- Coppen, P.-A. (1991). *Specifying the noun phrase*. Amsterdam: Thesis Publishers.
- Corver, N., M. van Koppen & H. Kranendonk (2009). *Quantitative er: a new microcomparative view on an old puzzle*. Lezing gehouden op CGSW 24, Brussel.
- De Schutter, G. (1992). Partitief of kwantitatief 'er', of over de verklaring van syntactische variatie. *Taal & Tongval* 44, 15-26.
- Hoof, H. van (1997). Left dislocation and split topics in Brabant Dutch. In: Anagnostopoulou, E. et al. (red.), *Materials on Left Dislocation*. Amsterdam: Benjamins, 275-305.
- Hulk, A. & L. Cornips. (2006). Neuter gender and interface vulnerability in child L2/2L1 Dutch. In: S. Unsworth (red.), *Paths of Development in L1 and L2 acquisition: In honor of Bonnie D. Schwartz*. Amsterdam: Benjamins, 107-134.
- Kester, E.P. (1996). *The nature of adjectival Inflection*. Dissertatie Universiteit Utrecht. OTS.
- Koppen, M. van (2005). *One probe-two goals. Aspects of agreement in Dutch dialects*. Dissertatie Universiteit Leiden.
- Matthewson, L. (2001). Quantification and the nature of crosslinguistic variation. *Natural Language Semantics* 9, 145-189.
- Rooij, J. de (1991). Regionale variatie in het gebruik van *er* II. *Taal & Tongval* 43, 18-46.
- Schoorlemmer, E. (2009). *Agreement, dominance and doubling: The morphosyntax of DP*. Dissertatie Universiteit Leiden.
- Travis, L. (1984). *Parameters and effects of word order variation*. Dissertatie MIT.
- Zwart, J.-W. (1997). *Morphosyntax of Verb Movement. A Minimalist Approach to the Syntax of Dutch*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Over de auteur

Sjef Barbiers, Universiteit Leiden
 E-mail: l.c.j.barbiers@hum.leidenuniv.nl

Appendix

De online enquête om geslachtscongruentie in de *Q-er* constructie te testen werd uitgevoerd met Google Forms dat de response in real-time zichtbaar maakt voor de experimentator, ook in de vorm van een spreadsheet en staafdiagrammen. De link naar de enquête werd aangeboden in een Facebook-bericht van Ruby Sleeman (Universiteit Leiden) met het verzoek deze te delen. De enquête werd binnen twee dagen ingevuld door 228 sprekers van het Nederlands verspreid over heel Nederland. Er waren slechts twee Belgische proefpersonen. De enquête bevatte de twee blokken van 10 testzinnen hieronder. Binnen elk blok werden de zinnen gerandomiseerd aangeboden om de kans op invloed van een testzin op de volgende testzin te reduceren. Geslachtscongruentie tussen een onzijdig

nomen en het relatiefpronomen in de Q-er constructie werd getest met de zinnen (1)-(4) in beide blokken, in totaal dus acht zinnen. Geslachtscongruentie tussen eenzijdig nomen en het relatiefpronomen in de Q-er constructie werd getest met zin (5) van beide blokken. De zinnen (6) tot en met (10) in beide blokken testen geslachtscongruentie tussen nomen en relatiefpronomen als deze direct naast elkaar staan en er dus geen Q-er constructie is. De proefpersonen moesten per zin een 1,2 of 3 toekennen. 1 betekent *Dat zou ik zo nooit zeggen*, 2 betekent *Dat zeg ik wel eens zo* en 3 betekent *Dat is voor mij een gewone manier om het te zeggen*. Zoals besproken in dit artikel laten de resultaten zien dat vrijwel alle proefpersonen in het Nederlandse deel van het taalgebied geslachtscongruentie tussen nomen en relatiefpronomen hebben maar geen geslachtscongruentie in de Q-er constructie. In het laatste geval heeft men zowel bij zijdig als bij onzijdig nomina een sterke voorkeur voor het relatiefpronomen *die*.

Testzinnen blok 1

- (1) Over huizen gesproken, dit is er één die je gezien moet hebben.
- (2) Over boeken gesproken, dit is er één dat je gelezen moet hebben.
- (3) Over huizen gesproken, dit is er één dat ik wil zien.
- (4) Over boeken gesproken, dit is er één die ik wil lezen.
- (5) Over films gesproken, dit is er één die je moet gaan zien.
- (6) Dit is de film dat ik nog niet gezien heb.
- (7) Dit is het huis die ik wil zien.
- (8) Dit is het boek dat ik wil lezen.
- (9) Dit is het huis dat ik gezien heb.
- (10) Dit is het boek die ik gelezen heb.

Testzinnen blok 2

- (1) Over huizen gesproken, dit is er één dat je gezien moet hebben.
- (2) Over boeken gesproken, dit is er één die je gelezen moet hebben.
- (3) Over huizen gesproken, dit is er één die ik wil zien.
- (4) Over boeken gesproken, dit is er één dat ik wil lezen.
- (5) Over films gesproken, dit is er één dat je moet gaan zien.
- (6) Dit is de film die ik nog niet gezien heb.
- (7) Dit is het huis dat ik wil zien.
- (8) Dit is het boek die ik wil lezen.
- (9) Dit is het huis die ik gezien heb.
- (10) Dit is het boek dat ik gelezen heb.

